

УДК 342.7

DOI: 10.31733/17-03-2023-122-123

Соломія КОСТИЦЬКА

студентка Інституту права

Київського національного

університету імені Тараса Шевченка

РОЗВИТОК ІНСТИТУТУ СУДОВОГО ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД

Інститут судового захисту цивільних прав і свобод людини і громадянина та юридичних осіб пов'язаний із обов'язками держави перед людиною і громадянським суспільством. Виокремлюють три ключові зобов'язання держав щодо прав людини та суб'єктів права загалом: не порушувати прав фізичних і юридичних осіб, закріплених у конституціях та законах, захищати ці права та сприяти реалізації прав і свобод. Однак у сучасному світі ці зобов'язання держави дещо розширилися. Це обумовлено із у твердженням принципу верховенства права у конституціях, законодавстві та політико-правовій практиці сучасних демократичних держав. Тому у запропонованій тріаді маємо дещо по-новому виписати зобов'язання держави щодо суб'єктів права. Таке зобов'язання тоді має полягати у тому, що держава утримується від порушення природних прав людини і громадянина та закріплених у конституції і законодавстві прав юридичних осіб, а також зобов'язується захищати ці права і сприяти їх реалізації. Саме з бов'язком держави захищати права людини і пов'язують існування судового механізму захисту прав і свобод [1].

Якщо проаналізувати становлення механізму судового захисту прав людини в цілому, у тому числі цивільних прав, то можна виділити такі його етапи:

1) перший етап охоплює період після буржуазних революцій (Декларація прав людини, Франція, Конституція США 1787). Коли відбувається визнання на національних рівнях основоположних прав, створюються національні режими судового захисту, а роль суду визначається у завданні запобігти свавілля, здійснюючи контроль за іншими гілками влади;

2) другий етап розпочався після прийняття Загальної декларації прав людини 1948 року, Міжнародних пактів про соціальні та економічні права, низки Конвенцій, що регулюють окремі питання прав людини). У цей період паралельно відбулося дві важливі речі: закріплення на міжнародному рівні основоположних прав – держави взяли на себе ключові зобов'язання щодо прав людини: дотримуватися, сприяти, захищати; становлення та розвиток регіональних режимів захисту прав людини: Європейського (створення Ради Європи, прийняття ЄКПЛ), Міжамериканського, Азійського, Африканського.

Саме у цей час у середині ХХ століття виникає концепція ефективності юридичного захисту прав і свобод, створюється міжнародний механізм такого захисту – система міжнародних судових та квазісудових органів, утверджується практика контролю за виконанням державами міжнародних зобов'язань щодо захисту прав і свобод суб'єктів права, перед усім людини і громадянина. Паралельно відбувається імплементація міжнародних стандартів прав людини у національні конституції.

На сьогодні право на судовий захист закладено в низці міжнародних документів з прав людини (статті 8–10 Загальної декларації прав людини [2], стаття 14 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права [3], стаття 6 Європейської конвенції із прав людини [4], стаття 47 Хартії Основних прав ЄС [5] тощо).

Для контролю за додержанням державами-учасницями вищезгаданих конвенцій своїх зобов'язань також створюються контролюючі судові органи: ЄСПЛ, Африканський суд із прав людини і народів, Міжамериканський суд із прав людини;

3) третій етап пов'язаний з інтеграцією держав та створенням конституційних надпорядків, наприклад, утворення Європейського Союзу.

У зв'язку із цим виникає конкуренція юрисдикцій (між національними і наднаціональними судами, між ЄСПЛ та Судом ЄС, між конституційними судами та ЄСПЛ, Судом ЄС) [1, С. 257-282].

Зараз має місце процес забезпечення єдності судового захисту прав і свобод. В національних правопорядках відповідно до п. 1 ст. 6 ЄКПЛ, ЄСПЛ має місце узгодження практики національних судів та практики ЄСПЛ.

Сьогодні ми спостерігаємо нове явище, яке вчені назвали «законом сполучених посудин»[6] і яке проявляється у взаємному «переливанні» норм і принципів із національного законодавства у міжнародне право, з міжнародного права у національне законодавство, а також імплементація прогресивних положень із національного законодавства однієї держави у національне законодавство іншої держави, що у повній мірі стосується і питань судового захисту прав і свобод суб'єктів права.

1. Лотюк О. С., Митник О. В. Генезис механізму судового захисту конституційних прав людини. Права людини в Україні та у зарубіжних країнах: проблеми теорії та нормативно-правової регламентації. 2020. С. 257–282. DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-210-7/257-282>.

2. Universal Declaration of Human Rights. 10.12.1948. United Nations : web-site. URL: <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>.

3. International Covenant on Civil and Political Rights adopted 16 December 1966 by General Assembly resolution 2200A (XXI). United Nations Human Rights Office of the High Commissioner: web-site. URL: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-civil-and-political-rights>.

4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини) : Міжнародний документ від 04.11.1950. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.

5. Charter of Fundamental Rights of the European Union. 2012/C 326/02. Official Journal of the European Union. 26.10.2012. р. 391–407 (GA). EUR-lex : web-site. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12012P/TXT>.

6. Костицький В.В. Норма права як соціальний феномен: теолого-соціологічне праворозуміння. *Соціологія права*. 2015. № 3–4 (14-15). С.3-6.

УДК 323+327

DOI: 10.31733/17-03-2023-123-124

Дар'я КРАЩЕНКО

курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності

Науковий керівник:

ст. викл. **Олександр ЗАХАРЧЕНКО**

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ВНУТРІШНЬОЇ ТА ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Формування та реалізація внутрішньої та зовнішньої політики держави - це одна з найбільш складних та важливих задач, які постійно стоять перед керівництвом країни. Розглянемо правові проблеми, які виникають при формуванні та реалізації внутрішньої та зовнішньої політики держави.

Одним з ключових питань, які виникають при формуванні та реалізації внутрішньої та зовнішньої політики, є питання законності та конституційності такої політики. Державна влада повинна діяти в межах своєї компетенції відповідно до закону, поважаючи права та свободи громадян, а у разі їх порушення, данні права можливо захистити шляхом звернення до суду або інших органів, що мають компетенцію у цій справі.[1]

Іншим важливим питанням є взаємодія між різними гілками влади. Внутрішня та зовнішня політика держави має бути розроблена з урахуванням позицій та інтересів різних гілок влади, зокрема законодавчої, виконавчої та судової. У такому разі необхідне забезпечення балансу влади, уникнення переваги однієї гілки влади над іншою та підтримання конституційної легітимності рішень державних органів влади.

Внутрішня та зовнішня політика держави є двома важливими компонентами її функціонування, які взаємодіють між собою. Формування та реалізація цих політик залежить від ряду правових проблем, які вимагають комплексного аналізу та розв'язання. У даній тезі розглянемо основні правові проблеми формування та реалізації внутрішньої та зовнішньої політики держави.[2]